

Co by měl předškolák před nástupem do školy zvládat?

Jak pomoci dítěti s rozvojem jeho dovedností?

Odpověď nabízí speciální pedagog z pedagogicko-psychologické poradny PaedDr. Lena Fábryová.

Hrubá motorika

Vhodná jsou různá pohybová a tělovýchovná cvičení. Důležitá je souhra pohybu s kontrolou zraku a myšlením, tzv. vizuomotorická koordinace. Zde je vhodná např. „školka s míčem nebo se švihadlem“. Kromě házení a chytání míče musí dítě i správně počítat, sledovat změny, provádět různé pohyby, soustředit se, je zapojena i paměť.

Předškolák by měl mít osvojeny základní pohybové dovednosti jako např. překonat určitou vzdálenost, překážku přeskokem, výskokem, skokem (přes lavičku, polštář apod.), udržet rovnováhu (přecházení po provaze položeném na zemi, hra na sochy), skákat po jedné noze, chytat a házet míč, skákat přes švihadlo, zvládnout jednoduchý rytmický pohyb (vhodné je spojení určitého pohybu s říkankou nebo písničkou, s hudebním doprovodem, čímž zároveň dítě připravujeme na sluchovou analýzu a syntézu slov).

Jemná motorika

Děti s nedostatky v této oblasti podávají horší výkony ve škole, protože neuvolněná ruka ovlivňuje výkony nejen při psaní, ale i při čtení, výtvarné a tělesné výchově. Děti se vyhýbají kreslení, kreslí nerady, kresba je na nižší úrovni. Vzhledem k tomu, že ruka je neobratná, mají děti problémy i v pracovních činnostech, v sebeobsluze (zavazování tkaniček, zapínání zipů, knoflíků, používání příboru apod.) Manuální zručnost je rozvíjena denně běžnými činnostmi (osobní hygiena – mytí, čištění zubů, česání, oblékání), hrou (stavění z kostek, oblékání panenek, hry s bábvičkami na písku). Dále doporučuji trhání a stříhání papírů, lepení, modelování, muchlání různých materiálů, navlékání korálků, činnosti, kdy jsou zapojeny zejména dlaně a prsty rukou.

Grafomotorika

Pro budoucí psaní dítěte ve škole je důležité, aby ruka, kterou bude psát, byla dostatečně připravená a uvolněná (viz jemná motorika). Důležité je, aby byly uvolněné tzv. velké klouby ruky (rameno, loket a zápěstí). Ty se uvolňují nejčastěji krouživými pohyby ve stoji nebo předklonu. Nejdříve provádíme krouživé pohyby ve vzduchu, později pastelkou na velký papír.

Aby budoucí prvňáčky nebolela brzy ruka, aby písmo bylo upravené, aby stačili tempu práce, je potřeba, aby správně drželi psací náčiní. Musí umět vytvořit tzv. špetku (jako když chceme solit třemi prsty). V poloze prstů jako při solení můžeme vložit tužku mezi prsty (tužka se vloží mezi tři prsty tak, že je přidržována shora lehce palcem a ukazovákem a prostředník je podsunutý pod tužkou). Zbylými dvěma prsty (malík, prsteník) může dítě přidržovat malou lehkou kuličku vytvořenou např. z papíru. Dětem, u kterých se nedaří vyvodit správné držení, jsou doporučovány trojhranné tužky a pastelky.

Nesmíme také zapomenout na správné sezení při kreslení u stolu. Na židliče by dítě mělo sedět tak, že se nohama dotýká země. Deska stolu by měla být tak vysoko, aby opřené ruce se

stolem tvořily v lokti pravý úhel. Dítě by mělo umět nakreslit čáru, kruh, šneka, horní a dolní oblouček, vlnovku, horní a dolní smyčku, čtverec, obdélník apod.

Zraková percepce

Schopnost zrakového vnímání se rozvíjí od narození. Nejdříve dítě vnímá světlo a tmu, později obrysy obličejů, dále se vnímání zpřesňuje směrem k větší diferenciaci tvarů, což je později důležité při nácvičování čtení a psaní. U většiny dětí předškolního věku dosahuje zrakové vnímání před nástupem do školy dostatečné úrovně pro nácvičování školních vědomostí.

Rozdíl mezi obrázkem lišícími se tvarem pozná dítě až asi ve věku čtyř let, později dítě rozlišuje obrázky stejné tvarem, ale obrácené vertikálně (podle osy nahoře – dole). Nejobtížnější je rozlišování stejných tvarů obrácených k sobě horizontálně (zrcadlově podle osy vpravo – vlevo). Předpokládá se, že záměna písmen u dyslektiků je způsobena tím, že tyto děti ve zrakové percepci setrvávají v období, kdy rozlišují pouze tvar, ne polohu (úroveň zrakového vnímání zůstává přibližně na úrovni čtyřletého dítěte). Ukázalo se, že u dětí, které měly později obtíže ve čtení, se projeví již v předškolním věku nedostatky v rozlišování tvarů, které se liší podle osy v rovině horizontální či vertikální.

V souvislosti se zrakovým vnímáním se setkáváme i s pojmy zraková paměť, zraková analýza a syntéza. Zraková paměť představuje vlastnost jedince uchovávat zrakové podněty, v případě školáka např. tvary písmen. Ta ovšem představují již určitý zjednodušený symbol. Než dítě k těmto symbolům dospěje, musí se naučit uchovávat a rozpoznávat konkrétní předměty a jejich obrázky (toto se cvičí např. při pexesu, Kimově hře, co se změnilo na obrázku, dokresli, co na obrázku chybí apod.). Dítě by mělo umět rozpoznávat předměty a obrázky jako celek, zároveň je ale umět i rozložit na části (rozložený obrázek, puzzle) – mluvíme o zrakové analýze a syntéze.

Sluchová percepce

Sluchové vnímání u dítěte začíná rozeznáváním zvuků a lokalizací zvuku, odkud přichází (určit polohu určitého zvuku). Dítě by mělo umět vyčlenit určitý zvuk (např. ťukání, šustění, cinkání). Jedná se o diferenciaci akustické předlohy („odfiltrovat“ vedlejší zvuky, soustředit se na to nejdůležitější, aby se nenechalo lehce vyrušit vedlejšími, nepodstatnými podněty).

Mezi čtvrtým a pátým rokem začíná dítě rozlišovat jednotlivá slova ve větě (k tomu slouží říkadla, která řeč rytmizují a celek věty dělí do menších částí, čímž se dítě učí sledovat slova i jednotlivé slabiky slov). Slova a slabiky mohou děti vytleskávat nebo vyťukávat, určovat jejich počet a následnost.

Kolem pátého roku začínají děti vnímat jednotlivé hlásky ve slově. Nejdříve jsou schopny určit první hlásku, kterou slovo začíná (pes – p), potom poslední hlásku ve slově: nejdříve slova končící souhláskou (pes – s), potom teprve končící samohláskou (pole – e). Nejobtížnějším úkolem sluchové diferenciaci je určit hlásku uprostřed slova (pes – e). Určování pozice hlásky ve slově je důležitým předpokladem pro zvládnutí čtení a psaní. Přibližně v šesti až sedmi letech věku dochází k rozlišování a vnímání délky samohlásky (dal – dál) a rozlišování mezi měkkými a tvrdými slabikami (di, ti, ni – dy, ty, ny).

Matematické představy

Na osvojování matematiky ve škole se dítě připravuje vlastně celé předškolní období. Schopnosti pro matematiku jsou podmíněny, tvořeny jednotlivými dílčími složkami, které tvoří zrakové a sluchové vnímání, prostorová orientace, paměť, verbální (slovní označení), lexické (čtenářské), grafické (písemné), operacionální resp. Numerické schopnosti a usuzování.

Před nástupem do školy by budoucí žák měl zvládat to, že při počítání prvků určité množiny musí do počítání začlenit každý prvek pouze jednou a žádný nesmí vynechat (např. při počítání panenek, autíček, kostek, rohlíků v obchodě). Dále má osvojeno počítání do deseti až dvaceti, zná následnost čísel (v řadě čísel žádné nevynechá ani neopakuje). Ví, že na konci počítání řady prvků poslední jmenované číslo představuje celkový počet odpočítávaných prvků. Dítě by v tomto období mělo již vědět, že nezáleží na směru odpočítávání a že pořadí sčítaných prvků nemění konečný výsledek a že k činnosti lze sčítat nejen stejné, ale i tvarově či velikostně odlišné předměty.

Řeč a vyjadřovací schopnosti

Dítě v době nástupu do školy má slovní zásobu, kterou tvoří přibližně 2500 slov. Řekne, jak se jmenuje, jak je staré, kde bydlí, nezaměňuje pojmy včera, zítra, dokáže zopakovat dvojverší. Je schopno reprodukovat povídku, pohádku, zapamatovat si melodii a abstrahovat. Je dobré, když umí dítě vyjádřit jednu věc několika slovy (muž – pán).

Velmi důležitá je správná výslovnost, protože vada řeči často ovlivňuje úroveň diktátů, opisů i čtení (při psaní dítě píše, jak vyslovuje a vznikají tak zbytečné chyby). V případě jakékoliv vady řeči je potřeba spolupracovat s logopedem a začít s nápravou řeči co možná nejdříve, určitě před nástupem do školy.

Sociální a pracovní zralost

Dítě by v této době mělo zvládat určité sociální situace, mělo by se umět odpoutat od rodičů. Dítě již částečně zvládá své city a reakce bez křiku a pláče. Dále by mělo znát a dodržovat určitá základní pravidla společenského chování (vykání dospělým, zdravení, děkování apod.). Nemělo by být příliš bojácné a úzkostné v kontaktu s vrstevníky a dospělými, což může negativně ovlivňovat navazování vztahů, zapojování do společné činnosti.

Nesmíme zapomenout na samostatnost v sebeobsluze a na osvojené hygienické návyky (dítě se umí samo obléknout, obout, zapnout si knoflíky, zip, zavázat si tkaničky, jíst příborem, udržovat si pořádek ve svých věcech). Dále by mělo umět samostatně splnit jednoduchý úkol jako např. zaplacení nákupu, obstarat drobný nákup, vyřídit vzkaz.

Děti s odkladem školní docházky – OŠD

OŠD často doporučují i pediatři, kteří ale bohužel nemohou rodičům podat odborné informace týkající se rozvíjení jednotlivých schopností (jestliže se nejedná o zdravotní důvody). Proto bych doporučovala, aby v takovém případě rodiče zkontaktovali pracovníka příslušné pedagogicko-psychologické poradny a vyžádali si konzultaci.

Rodič by měl vědět, z jakého důvodu je jeho dítěti doporučován nástup do školy o jeden rok později. To mu nejlépe sdělí psychologové a speciální pedagogové, kteří mají s danou problematikou dlouholeté zkušenosti. Navrhnou, jak s dítětem následně doma pracovat, jak jednotlivé schopnosti rozvíjet a posilovat.

Dítě se učí stále

Při každé hře, při čtení pohádek, povídání si, při každé společné činnosti se vždy dítě něčemu novému přiučí. Procvičováním určité schopnosti rozvíjíte vždy i schopnosti jiné, protože se navzájem prolínají a doplňují. Někdy s pomocí speciálních cvičení pro děti předškolního věku můžete mnohé dohonit, aniž by musely mít odložený nástup do školy o jeden rok.

V případě, že je OŠD realizován, je nutno se v průběhu tohoto roku dítěti věnovat více a pomáhat mu drobné nedostatky dohnat a případné problémy minimalizovat. V případě, že v průběhu tohoto roku dítěti nepomůžete, nastane za rok obdobná situace a dítě nebude do školy připraveno o nic více. Snažte se, prosím, z tohoto roku vytěžit co nejvíce.

Nezapomínejte, že dítě musí vědět, že ho máte rádi a že se zajímáte o jeho drobné starosti. To vše proto, aby vědělo, že je mezi vámi pevná citová vazba.

„A také ho ujistěte, že i ve své mateřské škole v Moravičanech nachází zázemí, pocit jistoty, bezpečí a že ho děti i jeho paní učitelky Renata a Jana mají rády....“